

Characterizing Chanukah

5781

16

Q mighty Rock of my salvation, to praise You is a delight. Restore my House of Prayer and there we will bring a thanksgiving offering. When You will have prepared the slaughter for the blaspheming foe, then I shall complete with a song of hymn the dedication of the Altar.

מִן עֲזוֹ צוֹר יִשׁוּעָתִי לָךְ נָאֵה לְשַׁבַּח.
הַבֵּן בֵּית הַתְּפִלָּה וְשֵׁם הַתּוֹרָה נִגְבַּח.
לְעֵת הַבֵּן מִטִּבַּח מִצֵּר הַמְּנַבַּח, אֵן
אֲנִמּוֹר בְּשִׁיר מִזְמוֹר תְּנַבַּח הַמְּנַבַּח:

שפתי חיים

ד 4

"יש מי שכתב שלפיכך קראום חנוכה כלומר חנו בכ"ה" (ר"ן על הרי"ף, שבת ט: ד"ה עשאום ימים טובים וכ"כ אבודרהם בסדר תפלות חנוכה ובטור סי' תרע ובשאר הפוסקים). והמהרש"א (חידושי אגדות שבת כא: ד"ה מאי חנוכה) הקשה "מאי חנייה שייך הכא כיוון דהותר בהן מלאכה ולא נתנו ליום טוב אלא להלל ולהודות".

גם הב"ח (סי' תרע) אחרי שהביא דברי המהרי"ל שאין עושין מלאכה בשעה שהנרות דולקים כתב: "ונראה קצת ראייה מדקראו להו חנוכה כלומר חנו בכ"ה, דאי אין איסור כלל במלאכה מאי חנייה שייך כאן, דרוחק הוא לומר דרצו לומר חנייה ממלחמה". אמנם ה"לבוש" חולק וכותב: "וקראום חנוכה שתי תיבות חנו בכ"ה ולשון חנו משמע שחנו מנסיעתם למלחמה, מלשון ויטעו ויחננו, ולא מלשון שבייתה ממלאכה ולכך מותרים הם במלאכה". ואף ה"פרי חדש" וה"ברכי יוסף" מפרשים חנייה שחנו מהמלחמה.

שני צדדים לנצחון – הכנעת האויב והפסקת המלחמה

לכאורה קשה, למה קראו את ימי החנוכה על שם החנייה והמנוחה מהמלחמה, ולא על שם ישועת הנצחון והחרות? והתשובה היא, כי בנצחון יש שני צדדים: הצד החיובי – שהתגברו על האויב, ושלטו בו וניצחו ומיגרו אותו, והצד השלילי – שנפסקה המלחמה (אמנם המלחמה יכולה להיפסק גם בלי נצחון, ע"י כריחת ברית בין שני הצדדים הלוחמים או ע"י התערבות של צד אחר וכדו'). ומובן כשעם מנצח הריחו קובע יום חג וקורא לו על שם הצד החיובי, היינו על הנצחון, והחרות והעצמאות שקיבלו כתוצאה מכניעת האויב, ולא על שם החנייה והמנוחה מהמלחמה, כי כזה לא באים לידי ביטוי כלל בבררת העם ונצחונותיו.

חנוכה – על שם המנוחה ולא על שם הנצחון

5

ונראה לומר שחז"ל רצו בקביעת השם חנוכה לפרש את עומק תוכן ומטרת מלחמתם, כי עשו את המלחמה רק למען השי"ת ותורתו, מפני שהיוונים הפריעו והצרו להם רק בכך שגזרו גזירות נגד קיום התורה והמצוות – ולא על עצם החיים הגשמיים. ולכן ראו את עיקר נצחונם בכך שמעתה נתבטלו כל הפרעות, וחנו מהמלחמות ומהשעבוד הרחוק, והיו יכולים למחר לבית המקדש ולטהרו ושוב לעבוד בו את עבודת הקרבנות, וללמוד תורה ולקיים המצוות באין מפריע. ולא ראו בנצחון ובחירות שקיבלו מטרה כשלעצמה אלא אמצעי למנוחה מהצרות כדי לעבוד את ה'. לכן אף ביטאו זאת בקריאת השם "חנוכה" – על שם המנוחה.

התאוה לגאולה – כדי לעבוד את ה' במנוחה ובשלימות

"ומפני זה נתאו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיוכו לחיי העולם הבא וכו" (רמב"ם הל' תשובה פ"ט הל' ב ועיי"ש). היינו שאנו נכספים לימות המשיח כדי שתהיה לנו חנייה ומנוחה מכל המפריעים בעסק התורה, ולכן בענין הזה ראו גם את כל ישועתם בימי החשמונאים, וקראו את הימים הללו: חנוכה – חנו כ"ה.

שלום

חנוכה

נתיבות 2

בענין חנוכה מצינו ב' חלקים, גם הנרות וחנוכת המזבח. על גם הנרות אמרו בגמ' (שבת כא:): מאי חנוכה וכי, שטמאו כל השמנים, וכשנצחום לא מצאו אלא פך שמן אחד שלא היה בו הדליק אלא יום אחד ונעשה בו גם והדליק ממנו שמונה ימים, ולזכר הגם הזה מדליקים נרות חנוכה. וענין חנוכת המזבח הוא כדאייתא בחז"ל (ע"ז נב:): שהיונים טמאו את המזבח, והחשמונאים בנו מזבח חדש וחנוכוהו. ובילקוט מלכים איתא, בכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן, ולא תנכוהו עד אחד בניסן שבו נולדו האבות, ושילם לו הקב"ה בחנוכת בית חשמונאי. והנה שם התג חנוכה כתב המהרש"א (שבת שם) שהוא ע"ש חנוכת המזבח, וכן קריאת התורה בימי חנוכה היא מענין חנוכת המזבח. וצ"ב מדוע נקרא התג על שם חנוכת המזבח ולא על שם גם הנרות שלוכרו נתקנה מצות היום העיקרית.

ויתבאר בהקדם מה שעמדו המפרשים על מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, לאיזו חנוכת הבית הכוונה, ועל איזה חולי נאמר ה' העלית מן שאול נפשי חייגני מירדי כור. יש מבארים (ע"י רש"י ואב"ע) שזה

3a
בגמ' בספיק' כתבו לבאר מה שאמרו בגמ' לשנה אצרת קבעום ועשאום ימים טובים, מדוע לשנה אצרת ולא באותה שנה. כי בשנה הראשונה עדיין לא ידעו אם זו הארה נצחית. אך לשנה אחרת כשהגיע הזמן הזה וראו שהאור של חנוכה יורד שוב באיר כבימים ההם, או ידעו שהארה זו נצחית, ועד ביאת המשיח יאיר אור אלקות בנרות חנוכה שהם המשך לאור המנורה, לפיכך קבעום ועשאום ימים טובים. ולפ"ז צ"ב מדוע נקרא התג ע"ש חנוכת המזבח שלא היתה אלא באותה שנה, היה ראוי לקרוא גם התג ע"ש הארת הנרות שהיא נצחית.

36

1.1. Why is Chanukah called "Chanukah"?

- 1. Since the Chashmonaim rested from battling the Yevanim on the 25th of Kislev (the first day of Chanukah), the holiday is called חנוכה because this word is made up of חנו, meaning "they rested," and כ"ה, which has the gematria of 25, implying the 25th of Kislev.

In the following passuk from our parsha, Yosef hatzaddik alludes to the festival of Chanukah (Bereishis 43, 16): **“וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו, הבא את האנשים הביתה וטבחו טבח והכן”**—Yosef saw Binyamin with them, and he said to the one in charge of his house, “Bring the men into the house, and have meat slaughtered and prepared, for with me will these men dine this afternoon.”

Now, take note of the two words **“טבח והכן”**. If we take the last letter of the first word—the letter “ches”—rearrange the letters of the second word, and combine them, we obtain **“חנוכה”**. In short, we can interpret this passuk as Yosef issuing a command to prepare a festive meal in honor of Chanukah. The source for this allusion is found in the Shiltei Giborim; it is also introduced by the Eliyahu Rabbah (O.C. 670, 10) and the Mateh Moshe (Chanukah, 993):

8

Regarding this tunic, we have learned in the Gemara (Megillah 16b): **“בשביל משקל שני סלעים מילת [בד] שהוסיף יעקב ליוסף משאר”**—as a result of this extra gift Yaakov gave to Yosef and not to the other brothers, the matter evolved such that our forefathers descended to Mitzrayim. Let us endeavor to understand the matter of the “kesonet passim”—the striped tunic. Additionally, why did this garment weigh specifically “two selas”? The Chasam Sofer explains that the “two selas” of fine wool that Yosef received in excess of his brothers correspond to the festivals of Chanukah and Purim. The other brothers did not comprehend the significance of these two festivals; only Yosef did. Let us present the amazing words of the Chasam Sofer:

“והנה כל השבטים השיגו בשכלם הזך והקדוש כל התורה עד שלא ניתנה, חוץ ממצוות פורים וחנוכה הנ”ל שהם חוץ לתורה לא השיגו, מה שאין כן יוסף שהיה למעלה מהשגת כל השבטים, כמבואר בשל”ה ז”ל יעקב יוסף אפי רברבא ואפי זוטא, וזו איקונין שלו ממש דומה לו כי בן זקונים הוא לו, מסר לו כל תורתו שלמד, וכל הפירושים האמתיים אפילו פורים וחנוכה נמי, כי השיגוהו ידו להשיג הנ”ל.”

אדרבא המבין יבין כי ניקת יוסף הצדיק הידוע, היא מפורים וחנוכה הידוע והיא חלקו ממש. וזהו שהוסיף יעקב ליוסף יותר מאחיו שני סלעים מילת, היינו ב' מצוות מתורה שבעל פה הנרמז בסלעים, ורמז בכתנות חלוקא דרבנן, ועל זה ויקנאו בו אחיו קנאת סופרים בודאי סופרים ממש מצוות דרבנן.”

In fact, these festivals were truly his portion; he drew from them spiritually. As such, Yaakov gave Yosef two selas of fine woolen cloth above and beyond what he gave the other brothers. For they symbolized two mitzvot from the Torah she'b'al peh; the garment alluded to the tunic worn by the Rabbis. This provoked the brothers' jealousy.

Thus, we have learned a tremendous chiddush. When the Torah states: “and Yisrael loved Yosef more than all of his sons, because he was a child of his old age; and he made him a striped tunic”—it is referring to Chanukah and Purim which are revealed to us by our Torah scholars in Torah she'b'al peh. They are referred to as “kesonet passim,” because the novel interpretations presented by the scholars of the Torah she'b'al peh are termed by the Zohar **חלוקא דרבנן**—rabbinical garments. The garment consisted specifically of two selas of cloth corresponding to Chanukah and Purim.

חנוכה אותיות חנו כ"ה בתוך הטבע שהוא בבחינת כ"ה

בדרך זו הוא ממשיך לבאר הטעם שקראו חכמינו ז"ל החג על שם ניצחון החשמונאים בשם "חנוכה", על פי מה שפירש רש"י על הכתוב (במדבר ל-ב): **“זה הדבר אשר צוה ה', משה נתנבא בכה אמר ה' חכמות הלילה, והנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר”**.

הביאור בזה, כי נבואת משה היתה בבחינת "זה הדבר" שהיא נבואה למעלה מן הטבע, אבל כל הנביאים התנבאו בבחינת: **“כה אמר ה'”**, כי נבואתם היתה מלובשת בבחינת הטבע, לכן קראו חכמינו ז"ל שם החג **“חנוכה”** שהיא צירוף אותיות **“חנו - כה”**, להורות כי החנייה מן המלחמה והניצחון היה נס מלובש בטבע בבחינת **“כה”** עכד”ה”ק.

כעבדא דנקיטנא בשולי גלימתו של ה"קדושת לוי", נראה להוסיף הטעם שצריך שני מועדים פורים וחנוכה על הנהגת הנס בתוך הטבע, על פי מה שכתב הלבוש (א"ח סימן תרע ס"ב) הטעם שקבעו חכמינו ז"ל לחגות נס חנוכה בהלל והודאה, ולא קבעוהו במשתה ושמחה כמו בפורים, כי בפורים שגזר המן גזירת לאבד את כל היהודים היתה הצלת הנפשות, לכן קבעו את הנס על משתה ושמחה שהיא שמחת הגוף והנפש, אבל בחנוכה לא גזרו היוונים על הנפשות כי אם על התורה שביקשו להשכיחם תורת ה', לכן קבעו את הנס בהלל והודאה שהוא ענין רוחני ולא גופני.

מעתה יש לומר כי מטעם זה קבע הקב"ה את שני המועדים פורים וחנוכה לנסים בתוך הטבע, כי בפורים נתגלה שהקב"ה מנהיג את ישראל לשמור עליהם בדרך נס בתוך הטבע, ובחנוכה נתגלה שהקב"ה שומר גם על תורתם, שיוכלו לעבוד את ה' אפילו בגלות בדרך נס בתוך הטבע, ושניהם כאחד טובים מלמדים כי הנה לא ינזם ולא ישן שומר ישראל, לשמור על ישראל בדרך נסים בתוך הטבע בין בגשמיות ובין ברוחניות.

9

Nevertheless, it is still incumbent upon us to clarify the following three issues: (a) why did Yaakov Avinu choose to reveal the two festivals of Chanukah and Purim to Yosef, specifically, rather than to any of his other sons? (b) With this knowledge, what prompted Yosef to prepare a festive Chanukah and Purim meal in Mitzrayim? (c) Why did HKB"H arrange for the two festivals of Chanukah and Purim to be revealed specifically in Torah she'b'al peh rather than Torah she'b'chsav?

Let us begin to shed some light on these issues by introducing an important principle learned from the teachings of the Kedushat Levi. He addresses the question of why our blessed sages instituted that the berachah of **“שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה”** be recited only on Chanukah and Purim. Why isn't it recited regarding the miracles and wonders associated with Pesach?

He points out that the miracles associated with the exodus from Mitzrayim differ significantly from the miracles of Chanukah and Purim. Those miracles were supernatural; the laws of nature established during creation were altered and defied. During the ten plagues water turned into blood, the houses became filled with frogs and lice, the light turned into darkness and all of the firstborn died in a single night. This supernatural aspect was ever so apparent when the sea was transformed into dry land during the phenomenal miracle of the splitting of the Red Sea.

✦ In contrast, the miracles of Purim and Chanukah were obscured within the realm of nature. On Purim, Haman's decree was annulled as a result of Achashveirosh's love for Esther HaMalkah. On Chanukah, the Chashmonaim defeated the Greeks with military weapons. Despite the veil of nature, it was obvious to all—both on Purim and on Chanukah—that HKB"H performed these miracles to save Yisrael.

Therefore, our blessed sages instituted the recitation on Chanukah and Purim of the berachah: שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה—"Who performed miracles on behalf of our forefathers, in those days, at this season. In other words, the miracles performed by HKB"H on Yisrael's behalf were concealed "בזמן הזה"—within the realm of nature and the constraints of time; whereas the miracles associated with the exodus were beyond the realm of nature and beyond the constraints of time.

Miracles Conducted within the Realm of Nature Are Facilitated by Torah She'b'al Peh

Let us take the high road and explore another incredible source from one of the great luminaries, the Maharal of Prague. In his sefer Be'er HaGolah (Be'er Rishon), he explains why HKB"H gave us the Torah in two distinct forms—Torah she'b'chsav and Torah she'b'al peh. These two aspects of the Torah correspond to the two methods by which HKB"H manages His universe—by means of miracles and by means of nature. When conducting the world by means of miracles, HKB"H does not utilize intermediaries. His presence is not obscured by constellations or heavenly stars that seemingly control nature. When conducting the world according to the laws of nature, on the other hand, the world is still operating under HKB"H's miraculous supervision; however, he utilizes the forces of nature as intermediaries to accomplish His will.

The Midrash (B.R. 1, 1) teaches us that HKB"H utilized the Torah as a blueprint with which to create the world. It is apparent, therefore, that the Torah is the source for both methods of conducting the world—the supernatural and the natural. So, the Maharal explains that Torah she'b'chsav—which was given by HKB"H Himself directly without Torah scholars as intermediaries—is the source for the management of the world by means of miracles—which also functions without natural intermediaries. Torah she'b'al peh, on the other hand, includes all the aspects of the Torah that were revealed as a result of HKB"H bestowing His wisdom upon Torah scholars so that they could clarify and refine Torah knowledge in each and every generation. It is the source for the management of the world according to the laws of nature—whereby HKB"H utilizes the forces of nature as intermediaries to run the universe. This is the gist of the Maharal's explanation.

✦ Thus we can appreciate why HKB"H arranged that the two festivals of Chanukah and Purim be revealed specifically by the scholars of Torah she'b'al peh. Seeing as the miracles associated with these festivals manifested themselves within the guise of nature, it was imperative that they be revealed specifically via Torah she'b'al peh—the source of HKB"H's management of Yisrael within the guise of nature.

The Purpose of the Visible Miracles Is Recognition of the Concealed Miracles

Continuing along this path, let us proceed to explain why Yaakov revealed these two festivals—Chanukah and Purim—specifically to Yosef. Additionally, we will explain why Yosef hatzaddik prepared a meal for his brothers in Mitzrayim celebrating Chanukah and Purim. We will base our explanation on a fundamental idea which the Ramban teaches us toward the end of parshas Bo (Shemos 13, 16).
✦ The purpose of all the supernatural miracles which HKB"H performed on our behalf during the exodus from Egypt is to allow us to recognize the tremendous miracles performed on our behalf on a daily basis within the realm of nature.

The concealed miracles are the foundation of the entire Torah. Whether the miracle is performed for the general public or for an individual, everything is determined from above; our daily events and miracles are not determined by natural law. A Jew who does not believe in this principle does not have a part in the Torah.

At last, let us rejoice and connect all of the loose ends. Yaakov Avinu realized by means of his ruach hakodesh that Yosef was sold to the Egyptians so as to pave the way for all of Yisrael to sanctify themselves in Mitzrayim. As a result, they would merit the supernatural phenomena and miracles that HKB"H would perform during the exodus. Nevertheless, the purpose of such miracles is to instill in a person the belief that even nature is controlled by HKB"H. Yisrael's belief that the natural order of things is determined by HKB"H was revealed by means of Chanukah and Purim.

Therefore, Yaakov Avinu wisely revealed the mystery of these two festivals—Chanukah and Purim—specifically to Yosef hatzaddik. Comprehending his father's true intent, he acted accordingly. He paved the way for all of Yisrael in Mitzrayim with his sanctity. He became the second in command to the ruler of Mitzrayim. Then he commanded his brothers, the tribes of Yisrael, to bring Binyamin along with them so that all twelve heavenly tribes would be present at his gala event. Once all the pieces were in place, he prepared for them in Mitzrayim a festive meal in honor of Chanukah and Purim. This event prepared the way for the events to follow. The supernatural miracles witnessed in Mitzrayim inculcated in Yisrael the unwavering belief that even mundane daily events are miracles wrought by Hashem within the guise of nature.

How nicely this ties in with a wonderful association we find between Yosef and Torah she'b'al peh. When Yosef was appointed

as second in command in Mitzrayim, the Torah states (Bereishis 41, 42): וַיֹּסֶף אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ, וַיְצַוֵּנוּ לֹמַר שְׂרוּמָז זֶה שֶׁהַקֹּהֵן הַלְבִּישׁ אֶת יוֹסֵף "and Pharaoh removed his ring from upon his hand and put it on Yosef's hand; he then had him dressed in garments of linen ... and he had him ride in his second chariot.

The great Rabbi of Apta, zy"l, finds the following allusions in this passuk (ibid.):

"וַיֹּסֶף אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ, וַיְצַוֵּנוּ לֹמַר שְׂרוּמָז זֶה שֶׁהַקֹּהֵן הַלְבִּישׁ אֶת יוֹסֵף בְּגָדֵי שֵׁשׁ... וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ" —and Pharaoh removed his ring from upon his hand and put it on Yosef's hand; he then had him dressed in garments of linen ... and he had him ride in his second chariot.

✦ "Bigdei sheish" ("sheish" means linen but also means six) alludes to the six midot of kedushah with which HKB"H adorned Yosef; the word "mishneh" alludes to the six orders of the Mishnah—the cornerstone of Torah she'b'al peh.

It seems that this is also alluded to in the passuk (ibid. 41, 45): "ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח"—Pharaoh named Yosef Tzaphnas Pahneiach. Rashi provides the following clarification: "צפנת פענח" decipherer of the cryptic; there is no word resembling פענח in Scriptures. As the chariot for Torah she'b'al peh, his function is to decipher that which is cryptic. For, the Torah she'b'al peh deciphers and reveals all of the mysteries of Torah she'b'chsav. We might suggest that this is also alluded to by Rashi's comment that there is no word resembling פענח in Scriptures. Rashi is alluding to the fact that Torah she'b'al peh explains all of the things for which we cannot find an explanation or similarity elsewhere in Torah she'b'chsav.

As we have learned, Yosef paved the way for Yisrael to merit the miracles that were performed beyond the realm of nature. Yet, the true goal is to believe and recognize that HK8"H performs miracles on our behalf constantly within the realm of nature. Consequently, Yosef merited becoming the chariot and representative of Torah she'b'al peh. We have also learned that all of the miracles performed within the realm of nature emanate from Torah she'b'al peh. Hence, in this merit, he was able to pave the way for all of Yisrael to believe in these miracles performed on our behalf within the realm of nature. It was for this reason that he arranged for all twelve heavenly tribes to join him in a Chanukah and Purim seudah.

דגם באופן דחס ושולם יהיה איזה שהוא סילוק שכינה מפאת חטאים כלשהם, תמיד יהיו בישראל אנשים מורמים מעם אשר בעו רוחם ובטהרת נפשם ישיבו השכינה לשכון בישראל כבימי קדם.

נמצא שחינוך המשכן שהוא יסוד השראת השכינה לעולם, נתגלה ונתבסס אך ורק בחנוכת החשמונאים, שבו נתברר שחינוך זה שיסודו הונח בבנין המשכן עתיד לעמוד לעולם ולעולמי עולמים.

נמצא אם כן דחנוכת בית המקדש בזמן החשמונאים, הוא הוא החותמת על חינוך המשכן בזמן משה רבינו, ואשר על כן מבואר היטב השייכות שביין

חנוכת המשכן לבין חנוכת החשמונאים, דענין אחד הוא, ושפיר שולם לחדוש כסלו חלקו, ושפיר קורין בחנוכה בפרשת הנשיאים, והיא פרשת חנוכת המשכן.

המעלה הגבוהה נקנית על ידי מסירות נפש

ובמה שכתבנו בענין גדר החינוך של חשמונאי, עיין במגילת תענית (פרק ט) דעיקר ענין ימי החנוכה תוקנו והוקבעו משום חנוכת המקדש.

יש לעיין מאי שנא ימי חנוכת בית המקדש הראשון והשני שלא הוקבעו לדורות, ובפרט דיעויין במועד קטן (דף ט) דאותה שנה של חנוכת בית ראשון לא עשו ישראל את יום הכיפורים עיין שם שדרשו קל וחומר, אמנם נסתפקו אם יש בזה קל וחומר דיש לחלק בין צורך גבוה לצורך הדיוט עד שיצאה בת קול וכו', וביאור הדברים דנתעלו ישראל בחנוכת המקדש דמאכלם הגשמי הפך להיות רוחני ממש והוי כקרבנות וכצורך גבוה, והנה אף על פי כן לא נשאר מזה זכר לדורות.

כד / מודע לבניה פו
 ה כנסת

חנוכת המשכן וחנוכת חשמונאי

חנוכת המשכן נמשכת עד חנוכת בית חשמונאי

גרסינן בפסיקתא רבתי (פיסקא ותשלם כל המלאכה אות ה, וכן הוא בילקוט מלכים רמז קפד), "בעשרים וחמשה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן כמה שכתוב וכו' ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה המלאכה בו מהו ותשלם, אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם לו, מה שילם לו הקדוש ברוך הוא, חנוכת בית חשמונאי".

ויש לעיין דמה תשלום הוא כיון שכסלו היה ראוי לחנוכה זו דחשמונאי מפאת נס שאירע בו בנצחון בני חשמונאי, ועל זה הוא ראוי מצד עצמו, והאך נשתלם בזה על מה שהפסיד חנוכת המשכן.

ועוד דבמתני' (מגילה דף לא.) תנן "קורין בחנוכה בנשיאים", וכתבו הפוסקים דהיינו טעמא משום דבכסלו נגמרה מלאכת המשכן, ועדיין אינו מובן דסוף סוף הרי השתא בחנוכת בית חשמונאי עסקינן ומה ענין חנוכת המשכן לכאן, וחזינן דיש איזה שהוא שייכות בחנוכת חשמונאי לחנוכת המשכן, וצריך ביאור בדבר.

החינוך הוא גמר ההכנה ותחילת ההשתמשות

ואשר נראה בזה הוא, דהנה גדר ענין חינוך הוא גמר של דבר והתחלתו של דבר, רצוני לומר גמר של דבר אשר מגמרו של דבר והלאה נעשה ראוי להשתמש בו שימושים שונים, כגון גמרו של בנין בית הוא חינוכו, אמנם מרגע חינוכו וגמרו נעשה הוא ראוי לדור בו וכדומה.

ועיין רש"י בראשית (יד, יד), שפירש דחינוך הוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומניות שהוא עתיד לעמוד בה וכן חנוך לנער, חנוכת המזבח, חנוכת הבית, ומבואר מרש"י דגדר חינוך הוא רק באופן דעתיד לעמוד בה, ואם לאו לאו חינוך הוא.

וכן הוא בחנוכת המשכן שהוא גמרו של בית ומקום להשראת השכינה וחינוך המשכן שהוא היה היסוד להשראת השכינה בישראל וממנו יתד וממנו פינה להשראת השכינה במשכן שילה ובבית המקדש הראשון והשני, הוא אותו חינוך של ההתחלה של שכינה בישראל ואשר עתיד לעמוד בזה לעולם.

חינוך המשכן היה תלוי ועומד

אמנם ענין זה דהשראת השכינה בישראל אינו עתיד לעמוד לעולם מעצמו אם לא יהיו ראויים לו ישראל, וכשישראל חוטאים גורמים הם לסילוק השכינה, אף מבית המקדש בעצמו, ואפשרות של מצב כזה יוצרת חסרון בענין החינוך של המשכן שהרי עדיין לא ידוע אם יעמוד בהאי חינוך לעולם.

ובאמת נוצר ברבות הימים מצב של סילוק השכינה מבית המקדש, והוא היה בימי מלכות יון אשר טימאו את הקודש והמקדש וגרמו לשכינה שתסתלק מבית המקדש.

בחנוכה נתחזק חינוך המשכן להיות לעולם

מיהו כשבני חשמונאי מסרו נפשם על קדושת וטהרת המקדש וישראל זכו להחזיר את העטרה ליושנה, וחזרה השכינה לשכון בבית המקדש, גילו בני חשמונאי במסירות נפשם, כי חינוך המשכן עתיד לעמוד לעולם.

ולפי מה שביארנו בגדר החינוך לעולם שנעשה על ידי החשמונאים הדברים מבוארים, דיש להוסיף על זה דענין חנוכת החשמונאים לא היתה חנוכת עצם בית המקדש, אלא היה בה חינוך נשמת בית המקדש - טהרת בית המקדש, וזהו חנוכה עולמית, ועל כן נשאר ממנה זכר לעולם.

אמנם יש בזה דברים נוספים, דכל דבר יהיה מה שיהיה אף שכגובה ארזים גובהו אין בו עדיין לקבוע בזה ענין לדורות, וענין קביעות לדורות הוא על ידי מסירות נפש, וכבר ביארנו במקום אחר בזה את הענין ששערי ניקנור לא הוחלפו לעולם משום המסירות נפש שהיתה בהם, דמסירות נפש ענינו וכחו - לעולם, ובחנוכת בית חשמונאי היה מסירות נפש - אתערותא דלתתא, וזה נשאר לעולם.

בבל ומדי, לא היו מענין זה של פגיעה בתורה הקדושה עצמה, ונמצא אם כן שאותה מלחמה שנלחמו בני חשמונאי, היתה מלחמת הצלת התורה ושמירתה גם במצב של גניזת התורה - גניזת הארון, היינו שגם במצב של תורה בגניזה - תורה במטמוניות, משתמרת היא בישראל, וכוחה קיים בישראל.

ניצחון החשמונאים השלים את החינוך בחנוכת הארון הגנוז

ובנצחונם של החשמונאים על היונים נחנך בית המקדש - בית שני מחדש, בחנוכה של שלימות, חנוכת המקדש על כל חלקיו גם אותם חלקים החסרים לכאורה - החלקים הגנוזים, וחנוכה זו היא השלמת וגמר החנוכה הראשונה של חנוכת המשכן, שכל אותם חלקים שהועמדו ונחנכו אז, קיום חינוכם הוא לעולם גם בזמן ובאופן שחלקים מסויימים מתוכם עלומים וגנוזים.

מצב הארון מתגלה במנורה

וקוּשְׁטָא דמילתא היא, שכל ענין המנורה ואורה במקדש, שמרמזת על תורה, וכדאמרו (בבא בתרא דף כה:) "הרוצה שיחכים ידים, וסימנך מנורה בדרום", (וגם היתה במשכן מחוץ לפרוכת העדות, היינו ממול מקום הארון בקדש הקדשים), היתה גילוי הכפועל של תורה, היוצא מתוך הארון שהוא עצמותה של תורה, ובגניזת הארון נחסר באמת מעצמות אורה של המנורה.

דנראה דכל זמן היות הארון בקדש הקדשים נר מערבי היה דולק, ממנו היה מתחיל ובו היה מסיים, ורק בבית שני אחר גניזת הארון לא מציא המנורה לינוק את מלא אורה מהארון.

ואור של נר מערבי היה תלוי באותם גדולי ישראל, אשר בהם נתגלם ענין הארון - ארון התורה, (וזהו ענין שדלק נר מערבי בימי שמעון הצדיק) ואשר על כן במעשיהם של החשמונאים, שהעמידו תורה בישראל בשלמות, גם במצב

של גניזת הארון, יצא הכפועל בזה במנורה ובשלמות אורה, ונתגלה להם גדר נר מערבי בכל נרות המנורה לשמונה ימים, אות ומופת וחיות, על שלמות מעשה החשמונאים.

מתנת

חנוכת המזבח חיים סז

כתב הרמ"א (סי' תר"ע ס"ב) דאע"ג דלא נקבע חג זה למשתה ושמחה בכל זאת יש קצת מצוה בריבוי הסעודות משום שבאותן הימים היה חנוכת המזבח ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות אלו וכו', ובמשנה ברורה שם הוסיף בזה"ל דבאותן הימים ר"ל בכ"ה בכסלו כדאיתא במדרש דמלאכת המשכן נגמו בכ"ה בכסלו אלא שהמתין הקב"ה בהקמה עד ניסן שנועד בו יצחק ואמר הקב"ה עלי לשלם לכסלו ושילם לו חנוכת בית חשמונאי. וגם שם בימי אנטיכוס טמאן ההיכל ועשו חנוכת הבית בשמונה ימים אלו בבית עכ"ל. (ועי' ים של שלמה ב"ק סל"ז).

נראה מדברים אלו כי מה שיש דין יום טוב בחנוכה שיחייב אכילה ושתיה * כשאר ימים טובים הוא רק מטעם זה שהוא חג חנוכת המזבח, ואין זה שייך לדין הלל והודאה והדלקת הנרות אשר כולם מטעם הנס באו. ואם כן מצינו בחנוכה יסוד חדש אשר הרבה מעלימים עין ממנה והוא חג חנוכת המזבח. ובאמת כד מעיינין בדבר נראה כי על עצם דבר זה נקבע שמה חנוכה אשר על אף שדורשי רשומות דרשו בה שחננו כ"ה לא יצא השם מידי פשוטו שהוא היה יום חנוכת המזבח. (ועי' במהרשי"א במס' שבת).

בסוגית הגמרא (שבת כ"א:) הובא ברייתא ממגילת תענית. מגילה זו נרשמו בה כל הימים טובים שנקבעו על ידי חז"ל בזמן המקדש בגלל הנסים שאירעו בהם וימים אלו נאסר בהם תענית והספד ויש עליה דין יום טוב. אמנם לדורות בטלו כל הימים האלו חוץ מחנוכה (רי"ה י"ח:). ועי' בלשון הברייתא במגילת תענית שם בזה"ל: בכ"ה ביה יום חנוכה תמניא יומין לא למספד וכו' כשנכנסו יונים להיכל וטמאו כל השמנים וכו' לשנה האחרת קבעום שמונה ימים טובים. ומה ראו לעשות חנוכה שמונה ימים והלא חנוכה שעשה משה במדבר לא עשה אלא ז' ימים שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים, וכן חנוכת של שלמה רק היתה שבעת ימים. אלא בימי החשמונאים כשנכנסו להיכל בנו את המזבח וסדוהו בסיד ותקנו כלי שרת והתעסקו בו ח' ימים. הנה בדברים אלו של ברייתא זו יובן לנו שלא רק השמנים נטמאו רק כל כלי שרת, וגם אבני המזבח דמשמע במס' עבודה זרה (נ"ב). ועוד יוצא מפורש מלשון הברייתא שהמקור לקביעת ימי חנוכה הוא שמונה הימים שבהם החזירו המקדש לטהרתו כד להכשירו לעבודה. וכן ראינו גם בטעמו השני של המשנה ברורה הנ"ל.

מי שחי עם התבוננות ועורך עבודתו תמיד לפי זמני השנה, יש לו לעמוד הרבה ביום טוב זה על ענין הנ"ל כדי לשאוב מסגולת הזמן כל מה שאפשר. שמכל המאורעות נראה ברור שעיקר הלימוד בהם לישראל היתה חשיבות בית המקדש. שמכל הסיפורים על התקופה ההיא נראה שכל גזרותיהם של היונים לא בוטלו בשלמות נצחונם של החשמונאים ומלכות יון נמשכה עליהם גם אחרי כן ועל תקופת יציאת היונים לא נקבע יום טוב כלל. אלא דעיקר הצרה לישראל היתה כשהתחילו למנוע מהם עבודת המקדש ועל זה הענין מסרו נפשם בהכירם שבגלל התרשלותם בעבודה באה להם הצרה הזאת ולכן עיקר שמחתם היתה בשעה ששוב זכו לחנוכת המזבח.

וכי ישאל השואל אם כן מה נוגע זה לנו בתוך הגלות כשבית המקדש חרב לעינינו ולמה נשמח על מה שבימים ההם נתחנך המזבח ואיך נקבע אכילה ושתיה לשם יום טוב לחוג חנוכת המזבח, הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו וערבה כל שמחה, וכל מה שמוסיפים להזכיר עניני המקדש יתוסף בנו דאבון לב על מה שחסרנו, ואיך נוכל לשמוח בזה. התשובה היא שדווקא בגלל זה השיאו לנו - בני הגלות - ימי החנוכה מכל הימים שנחשבו במגלת תענית כדי לקיים מה שנאמר (ירמיהו ל' י"ז) ציון היא דורש אין לה - מכלל דבעי דרישה. ועי' במסכת ראש השנה (ג.) דמהאי קרא למדו לעשות זכר למקדש והכונה שעל ידי זכירת מעשי השמחה של אז נבוא להשתוקק יותר לבנין בית המקדש ולהשבת העבודה לדביר ביתו (עי' לעיל מאמר לולב כל שבעה זכר למקדש). ובאמת הרי נתקבל הזמר מעוז צור ישועתי בכל תפוצות ישראל כשיר של חנוכה, ובו נקבע כל תוכן ימים אלו בזאת הבקשה של תיכון בית תפילתי ושם תודה נזבח... אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח. ותשוקה זו מתעוררת ביום זה מתוך השמחה על מה שבמים אלו נתחנך המזבח בזמנם.

תיכון בית תפילתי - בית המקדש מכונה בשם בית תפילה, וכן יסד שלמה המלך בבקשתו הנפלאה בעת חינוך המקדש הראשון "והתפללו והתחננו

אליך בבית הזה ואתה תשמע השמים": (מלכים א' ח' ל"ג). וכן כתיב (ישעי' נ"ו ז') כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים. והאריך בדבר זה הרבינו יונה בשערי העבודה שסגולת בית המקדש היא שבו בחר ה' להיות בית תפילתינו, שהמקום אשר בו נעשית עבודת ישראל בתמידות הוא מוכשר לקבלת תפילותם בהיותו בית אלוקים וזה שער השמים. וגם בשעת הקרבת קרבנות היו מתפללים, וכן מצינו פיוטים הנקראים קרובות בהיותם מעשה קרבן.

When the Chashmonaim entered the Beis HaMikdash on the 25th of Kislev, they had to dismantle the Mizbe'ach (Altar), because the Yevanim had defiled it. Once it was taken apart, they hid its stones in the northeast chamber of the Beis HaMikdash (see Yoma 16a; Avodah Zarah 52b), rebuilt the Mizbe'ach in purity with new stones, and resumed bringing offerings upon it. The word Chanukah literally means dedication, and the holiday was given this name as a reference to the dedication of the new Mizbe'ach in the Beis HaMikdash, which took place on that day by the Chashmonaim.

(Maharsha, Shabbos 21b)

Because the Yevanim defiled, stole, or destroyed all of the klei shareis (the ministering vessels of the Beis HaMikdash), the Chashmonaim had to fashion all the vessels anew, and therefore, the name Chanukah, "dedication," refers to the dedication of all the new klei shareis.

28

של חג חנוכה, חנוכת הבית. וכפי שקוראים לחינוך בית חדש חנוכת הבית, כך התחדשות פנימית שאדם עושה בכל מהותו היא חנוכת הבית הרוחני. יש חנוכת הבית של כלל ישראל המחדש את בנינו ואת מהותו אחרי תקופת משבר של הרס וחורבן בגוף או בנפש, ויש חנוכת הבית של הפרט, שעמד על סף כליון ובונה מחדש את קיומו. ומזמור שיר חנוכת הבית הוא השיר שנתקן לומר בכל זמן של חנוכה והתחדשות, אחרי משבר קשה שאדם פרטי או הכלל עברו בגוף או בנפש, שמתאר בו איך שהקב"ה הרים אותו משפלוחו, ה' העלית מן שאול נפשי חייתי מירדי בור.

מזמור זה אמרו דוד המלך על עצמו, וגם תקנו עבור הלויים שישירו אותו בחנוכת הבית הראשון והשני ולעתידי לבא, והוא גם שיר שכל יהודי צריך לשיר כאשר עושה בחי' חנוכת הבית, אחרי שעברו עליו זמנים קשים והתחזק והתחדש ככריה חדשה ובית חדש. וכל המזמור מורה לאדם שאין מקום ליאוש בשום מצב, ואפילו בעת הסתרת פניך הייתי נבהל גם אז אליך ה' אקרא ואל ה' אתחנן, עד כי פתחת שקי ותאזני שמחה, שיפשוט ממנו משכא דחויא שהוא כשכוי בתוכו, ויתחדש ויחנך את ביתו.

באר החיים

פז ה' חנוכה 29

והאמת שכל השם של "חנוכה" מורה על ענין זה, שהוא מלשון חינוך והתחדשות, שבכל יום יהיו בעינינו כחדשים, לקיימה בלהט אש קודש ובפנימיות הלב. ולא עוד, אלא שעל ידי אור נר חנוכה אפשר לדחות ולבטל ההרגל והרגילות בקיום המצוות, ורמז כן הרה"ק בעל ה'חידושי הרי"ם' מגור זי"ע בפסוק (תהלים קיט, קה) "נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי", שעל ידי ה'נר' מצוה זוכה להאיר את כל אורחותינו ונתיבותינו, וכל מצוותינו יהיו ביקוד אש והתלהבות דקדושה (הובא בחידושי הרי"ם לחנוכה ד"ה הרגיל).

הרי מבואר כי מעקרי הלימודים של ימי החנוכה - אשר בפרט דיני ומנהגי החג שבו מעוררים אותנו להתבונן בה - הוא מקום העבודה בישראל. כי שמחת חנוכת המזבח מחייב התעוררות להשיב עבודה ואשי ישראל ותפילתם ולהתבונן על תוצאות הזלזול בהן ועד כמה צריכים להתחזק בדבר זה שאבותינו הבינו למסור נפשם עליו - ובימינו אלה הרי זה התפילה בכלל ואמירת סדר הקרבנות בפרט. ואז ישמע הקב"ה ויקבל בקשתינו של תיכון בית תפילתי באשר אנחנו מחשיבים עבודת התפילה במדה שרק חסר לנו אותו בית תפילה. ואז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

26

לג שלום חנוכה נתיבות

והבי' בזה, כי גם חנוכת המזבח היא הארה נצחית המתעוררת בכל שנה ושנה בזמן הזה, ועל טהרה נקרא החג חנוכה. ענין הארה זו הוא חינוך והתחדשות, בחי' חנוכת המזבח וחנוכת הבית מחדש

לאחר מצב של חורבן. כפי שהיה בנס חנוכה, שכלל ישראל היה במצב של חורבן כלאחר יאוש, אחרי שהיונים טמאו כל השמנים. ובמצב זה השאיר הקב"ה את פך השמן שהוא ענין קוסטא דחיותא הקיימת תמיד בכללות עם ישראל, וממנו שב האור להאיר. וכן בפרשות יש בכל יהודי בחי' פך שמן שממנו הוא ניאור בזמן חושך, ומוסיף והולך ואור עד נכון היום, עד שעושה חנוכת הבית מחדש. ומכא הנס בימים ההם נשאר הזמן הזה מסוגל לנצח לחנוכת הבית, שיהודי יבנה שוב את ביתו הרוחני ויתחננו מחדש, לאחר שבמשך השנה התרחק ונפל בשפל המדרגה.

ויש לכלול זאת בשאלת הגמ' מאי חנוכה, מדוע נקרא שמו חנוכה על מאורע שהיה לשעתו. והתשובה היא כי ההארה של חנוכת המזבח היא הארה נצחית, שהזמן הזה יהיה מסוגל לעולם ליהודי לחנך מחדש את ביתו. וזה נכלל בתשובת הגמ' על מציאת פך השמן שממנו חזר וניאור האור בכללות ישראל, ונתחנך בית ישראל מחדש, וכן זה של חנוכה והתחדשות נשאר לדורות, ורמז לדבר במאה"כ (במדבר ז) זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו, ולהלן כתיב זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו. מרומז לחנוכת הבית של נרות חנוכה, שהיתה חנוכת המזבח ביום המשח אותו, בימים ההם שהיה גילוי הנס, ויש חנוכת המזבח אחרי המשח אותו, שנשאר גילוי נצחי לדורות המתגלה בזמן הזה, שהוא זמן התחדשות, והימים מסוגלים לכל אחד ואחד להתחדש ולהתחנך בהם ככריה חדשה.

27 והנה בכל חג שם התג מורה על תוכנו ומהותו. וכמ"כ השם חנוכה מסמל את כל מהות החג, שהוא יו"ט של התחדשות בכלליות ובפרטות. וכל יחיד יכול להתחדש בענינים שגרמו לו להתרחק מהקב"ה, ואפילו אם מרגיש ח"ו מנותק מהקב"ה, בבוא החנוכה יכול לחדש שוב את ביתו הרוחני ולעשות חנוכת הבית. שזו סגולת החג להתחנך ולבנות בית חדש.

וע"פ האמור מבואר ביותר ענין אמירת מזמור שיר חנוכת הבית בחנוכה, כי זה כל מהותו ועיצומו

The Bach comments in the beginning of *Hilchos Chanukah* that the Jewish people's flaw, the fault that made them vulnerable to the decrees of Antiochus, was a deficiency in the area of *avodah* — in their sacrifices and the prayer service in the Temple. This weakness left them vulnerable to the cessation and desecration of this service by the Greek decrees.

What is the significance of this aspect of Torah life? The prophet admonished the people because the Torah was observed "tzav l'tzav... — a command here, a command there, a line here, a line there, a little here, a little there" (*Yeshayahu 28:10*). G-d does not want from us 613 disjunctive and independent acts, but rather "achas diber Elokim — G-d spoke one" (*Tehillim 62:12*); G-d gave us one unified word. He gave us one unified lifestyle of holiness and purity. We must become, individually and collectively, G-d's Mikdash, where His presence will be presented to the entire world, by a nation of holy Kohanim. However, "shenayim zu shamati — I heard two" (*ibid.*). We human beings living in a world consisting of many manifold objects cannot relate directly to the unified will of G-d without breaking it down into smaller components.

34 Jew's life and lifestyle from different perspectives. One who views the mitzvos as separate disjunctive commands, even though he is "shomei'a l'kol Hashem" (*Shemos 15:26*) — even though he hears the external commands of Hashem and obeys them — nonetheless he remains an *eved*, a slave, who relates to commands alone. On the other hand, one who is "shomei'a b'kol Hashem" (*Devarim 30:8*) — one who hears "into" those commands, what their implications are, how they shed light on the all-encompassing will of Hashem for his entire life, personality, lifestyle, goals, and values, he is like a son who anticipates and concerns himself with the will of his parents and the lifestyle and personality that the parents wish to engender in him through the directives they give him.

In this respect, "Ner mitzvah v'Torah ohr — A commandment is a candle and the Torah is light" (*Mishlei 6:23*). The mitzvos are a receptacle for the oil that forms the light disseminated by the Torah, which generates a Torah personality and lifestyle. The *avodah* of prayer and sacrifice, and the environment of the Mikdash, put the various mitzvos into the perspective of a relationship with Hashem and encompassed all of life and its components.

2 During the period preceding Chanukah, Jews were weak in this *avodah*. Torah observance became mere external compliance to the commands. The implication of the lifestyle to be created by those commands, the creation of a nation of holy Kohanim who would become the actual Mikdash of G-d's presence, was ignored. Shabbos was observed but did not impart a lifestyle that strove for the spiritual world represented by Shabbos. Rather, those *shomrei Shabbos* spent their six workdays expanding their materialistic goals, and that's what formed their life's ambition and influenced all their decisions and conduct, not the Torah, not Shabbos. They observed the letter of the law but failed to be imbued with the holiness and purity that those laws imply. The *Yiddishkeit* was dark and external, and the preciousness of the chosen nation was diminished.

35 This very shallow appreciation of a true Torah lifestyle induced some to be totally influenced by the Greek way of life. If one views

the Torah only externally, it can't match the beauty and grandeur of the externals of Greece. Therefore they accepted it as an alternative to the drab Jewish existence that left them feeling disillusioned and unimpressed due to its lack of real content.

For this reason, this period is referred to as *galus Yavan*, the Greek exile — even though we were in Eretz Yisrael with a Mikdash, still we were in exile. We may have been connected to the externals of the land and the Temple, but we were millions of miles away from their inner spiritual essence. Since the Jews had this weakness, they were vulnerable to the decrees of Yavan. G-d did not thwart these decrees so that Klal Yisrael should wake up to their faults and repent and strengthen themselves.

הן אמת דכל התחלות קשות, אך על האדם לדעת שדוקא ההתחלות חשובות עד מאד אצל בורא כל עולמים, ובזה ביאר הרה"ק בעל ה'אמרי אמת' מגור זי"ע מה שאומרים בתפילת יוהכ"פ בעבודת הכהן גדול ביום הכיפורים (ומקורו במשנה יומא ג'): שבעת זריקת הכה"ג את דם הקרבנות "היה מונה, אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע", ולמה חוזרים תמיד על תיבת "אחת" שוב ושוב ולא נוקטים בלשון קצר למנות את כל שבע ההזאות וזו לא, אין זה אלא שרמז יש בדבר, דאחר שעשה האדם את ההתעלות הראשונה והתנתק מן הארצייות שוב קל לו להמשיך בעבודתו ולהשלים כל ההזאות כולן, מיהו אצל השי"ת חשובה וחביבה מאד ההזאה הראשונה שהיתה הקשה שבכולן, ולכן מזכירים אותה לזכרון לפני ה' לריח ניחוח אשה לב' (הובא בליקוטי יהודה' ליום הכיפורים, ד"ה במשנה יומא ג').

אור חנוכה גדליהו לו

ומצינו עוד שחוכה הוא ענין של החדשות, וכשמו חוכה שהוא מלשון חינוך כדאיתא בש"ס, כי בחז"ל מלנין אלל חוכה הרבה פעמים זכר הלשון רגילות, שאמרו (שבת כג'): הרגיל צדק הויין ל"י צנים ח"ת, וכן אמרו השיעור צדקלקת נר חוכה עד שתכלה רגל מן השוק, ואומר החידושי הרי"מ כי ענין נר חוכה הוא לצטל את הרגילות, שמה שמלות נעשים אללו מלות אנשים מלמדה, כמו שמוכיח ישעי הנביא (ישעי כ"ג יג') וזכרי ירחם אתי מלות אנשים מלמדה, וזכור מן הרגל צמלות, שעושה אותם מלוד רגילות, וצלי החדשות והתלוצצות, וצחוכה לריכים ע"י הגר חוכה לצטל זה הרגל, וזהו עד שתכלה רגל מן השוק, לצטל כל הרגילות, וזה מרמז החידושי הרי"מ בהקרא "עובל צשמן רגלי", שצריכים לראות לצטל הרגילות בהשמן, שהוא מרמז לנר חוכה שהוא צשמן, שע"י הגר חוכה יכול לצטל כל הרגילות, שע"י הרגילות הוא צל לידו קרירות והתרחקות צעזודת השי"ת, והרגיל צדק שאמרו חז"ל, אף שלכאורה הרגילות למלות הוא דבר לא טוב, בכונה שירגיל את עצמו להתחדש תמיד, שע"י מה שהוא רגיל בהתחדשות הויין ל"י צנים ח"ת, שזה מעלה טובה, מה שהוא רגיל בהתחדשות היפוך מרגילות צמלות שהוא מביא לידו החיטות והתרחקות צעזודת ה'. ודבר זה ה"י צנח החשמונאים שהם צטלו את ההתחדשות שהי' בהעזרה צבית המקדש, ומסרו נפשם לחפש את העזרה, וכדברי הצי"ח שהצאנו לעיל, והניחו הכה צמים אלו שיבא ציבולת

האדם לחדש ולחנך את עצמו צעזודת השי"ת ולצטל הרגל והתרחקות שלו, ולהתלבב צעזודת ה'.

It is a sad fact, says the Chafetz Chaim, that sometimes one does not appreciate what one has until it is taken from him or he is threatened that it will be taken from him. The decrees the Greeks made against us are mentioned in the Al HaNissim prayer that we say on Chanukah. First, "l'hashkicham Torasecha — to make them forget Hashem's Torah." Their main purpose was to make them forget Your Torah. This refers specifically to Torah Sheba'al Peh, the Oral Torah, which could be forgotten if the chain of transmission was interrupted. The Greeks did not mind if we retained the Written Torah as a body of Jewish folklore, as long as our lifestyle reflected the values and morals of Greek culture. The Written Torah without the Oral Torah is like a body without a soul. Hence the letters of Mishnah, the Oral Torah, also spell neshamah, "soul." Without G-d's explanation of the Written Torah, it can be distorted, misrepresented, and reduced to a lifeless compendium of history and folklore. Then it is no longer "Your Torah," but something very different. It is a shell without content.

The second decree against us was "l'ha'aviram mechukei retzonecha — to transfer them from the laws of Your will." Here, too, the Greeks were perfectly willing to let the Jews observe mitzvos as folk culture, as long as the essence of their lifestyle was in line with the basics of Greek philosophy.

The Greeks did not seek to destroy the Jewish people or even our Mikdash. They sought to defile and to desecrate — to "metamei" and "mechallel." Mechallel means literally "hollow out," to remove

inner spiritual meaning, leaving but an outer shell. Tumah is the vacuum left when holiness and spirituality leave an entity as when a soul leaves a body.

37

for eight days. The bond through Torah and mitzvos is symbolized by the Menorah, which represents the light of Torah that emanates from the receptacle of the mitzvos when they are pure and untainted. Recognition of our unique relationship with Hashem generated an increased awareness of G-d's special relationship with us and resulted in eight days of hallel and hoda'ah to Hashem, of intensifying closeness to Him through prayer and praise.

קב

הלבוב

חנוכה

הלקה

בבמ' סופרים (פ"כ מ"ה) אמרו על הכ פסוק מה יפית ומה נעמת דקאי על מצות מנוחה ונר חנוכה [עי' פרי דצדיק (חנוכה אות יג) מה שכתב בציאורו], חנוכה הוא מה נעמת, ימי החנוכה המה מסוגלים להרגיש הנעימות צעדות השי"ת, הימים מסוגלים להביא לתוך הנוער להרגיש הנעימות והשמחה שיש צעדות השי"ת, ע"י ההרגשה של מה נעמת צאים

לידי שמירת כל התורה, ולכן ומה נעמת בגימטריא תורה, שע"י הרגשת הנעימות צא לשמירת כל התורה כולה. נפרט בשבת זה שיש שניהם יחד השבת וחנוכה, יכולים צימים אלו להחדיר לתוך הדור הצעיר החציבות של עבודת השי"ת.

נחזור למה שאמרנו כי הנסיון של יוסף הצדיק היה בשבת, ונראה כי יש ללמוד

רמו אחר זהך ר"ת. כי אם אנו רוצים לתוך את הדור הצעיר שיהי' להם הכח למאן צדבר עצירה, ולומר לכל הנסיונות המרובות של הדור הצעיר 'וימאן', יש עלה רק ע"י שירגישו היופי והנעימות של עבודת ה', שירגישו מענוג ואהבה צעודתם, שירגישו בשבת קודש הנעימות והמענוג שיש בה, שירגישו בשבת האו תמענוג על ה', ועי"ז יהי' להם שמחת החיים, ומי שמרגיש סופוק ושמחה צמיס הרחניים אינו צריך יותר מזה, וממילא לא יחפשו שמחות ואהבות זרות. ולכן מרומנו פסוק זה בראשי תיבות של וימאן, כי צלי שיהי' לאדם הרגשה של מתיקות צעדות ה', א"א לו למאן צעצירה.

בתיב (נראשית לט, ט) וימאן ויאמר, ואיתא בלמרי נועם וימאן ראשי תבות של הפסוק צשה"ש (ו, ו), מה יפית ומה נעמת אהבה צמענוגים ומפרש הכונה שהנסיון היה בשבת קודש כנ"ל וע"י השבת עמד יוסף הצדיק בנסיון, כדאיתא בפרש"ק כי שבת מסוגל לצטל מהאדם הרעורים ואהבות זרות. ולכן מרומנו פסוק זה בראשי תבות, כמו שסוד הפייטן צומירות ליל שבת קודש שקאי מה יפית על שבת קודש, וצכת השבת עמד יוסף בנסיון, עי"ש צדצה"ק.

48

41

42

"והערב נא את דברי תורתך בפינו"

זהו הלימוד שעלינו לשאת אתנו מחנוכה: היופי האמיתי טמון בתורה הקדושה. אצל יפת נמצאת אך ורק ה"עטיפה". אבל היופי הפנימי נמצא בתורה עצמה. האבן עזרא' אומר: אל תחוש לחכמה יונית, שאין להם פרי אלא פרחים. המובן הפשוט האיש עץ מוציא פרחים ואין בו תוכן, רק יופי, וזהו ההבדל בין תורתנו הקדושה לחכמה יונית - חיצוניות בלבד בלא שום פנימיות ומתיקות.

כאשר נזכה לחוש את מתיקות התורה, תשתנה כל צורת הלימוד שלנו. הקושי הגדול בהתמדת התורה הוא משום שלא מרגישים את העריכות שבה, וכשם שהקורא ספר מלחמות מלכים, או עיתון, יכול להשאר מרותק לספר כל הלילה ["משמרו"], כך להבדיל, לו היינו מרגישים את אותה מתיקות בתורה, לא היינו מתקשים ללמוד במשך לילה שלם.

בימי החנוכה עלינו לחזק בתוכנו את ההרגשה הפנימית שיופיו של יפת נמצא באמת בתוך אהלי שם. וזהו השאיפה והלימוד של חנוכה. שנזכה ל"הערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו"!

39

המפריעים להרגשת המתיקות

והנה אם נחקור מה באמת מעכב על ידינו להרגיש את המתיקות בלימוד, נדמה כי ניתן להצביע על נקודה אחת שאותה נלמד מן הדוגמא הבאה. אדם המשתתף בסעודה שמגישים בה מעדני מלכים ודאי יאבד את כל התאבון אשלו אם קודם הסעודה יכניס לפיו דבר מר או חריף המשתלט על חוש הטעם שלו.

כך הוא הענין גם בלימוד התורה: לולא שהיינו נוגעים לפני הלימוד בכל מיני דברים חיצוניים המכהים את חוש הטעם שלנו לרוחניות, היינו מתענגים על התורה המתוקה מרבש ונופת צופים. אך הטעמים הורים החודרים לתוך נשמותינו מעכבים על ידינו מלחוש בטעם מתיקות התורה.

תרבות יון היא זו שהכניסה בנו את התאוה לטעמים זרים וחיצוניים, ועל ידי כך פגמה באהבתנו לתורה ובטעם המתוק שהיה באפשרותנו לחוש בה. ובימי החנוכה מוטלת עלינו עבודה מיוחדת להרחיק את ההתעסקות וההנאה שלנו מכל מיני צורות של "חיצוניות", ועל ידי כן להחזיר לעצמנו את המתיקות בעבודת ה', בלימוד התורה וקיום המצוות.